

MUSIQA MADANIYATI DARSLARIDA QO'SHIQ JANRINING AHAMIYATI

Botirova Xilola Tursunbayevna

*Andijon davlat pedagogika instituti "Tasviriy san'at va musiqa ta'limi
kafedrasi" professor vazifasini bajaruvchi*

ufckhabib94@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada musiqa madaniyati darslarida nota va matn bilan ishlash, samarali mashq qilish bosqichlari yoritib o'tilgan. Musiqa san'atidagi sezgi, his-tuyg'ular, temperament va qobiliyat kabi ijrochilik amaliyotidagi ahamiyati keltirib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Sezgi, diqqat, idrok, tafakkur, iroda, his-tuyg'ular, temperament, qobiliyat.

Аннотация: В данной статье освещены этапы работы с нотами и текстом, эффективной практики на уроках музыкальной культуры. Цитируется его важность в исполнительской практике, такой как интуиция, эмоции, темперамент и способности в музыкальном искусстве.

Ключевые слова: интуиция, внимание, восприятие, мышление, воля, чувства, темперамент, способности.

Annotation: this article highlights the stages of working with notes and text, effective practice in music culture lessons. Its importance in performance practice, such as intuition, emotion, temperament and ability, has been cited in the art of music.

Keywords: intuition, attention, perception, thinking, will, feelings, temperament, ability.

Hozirda kun o'quv talabi o'quvchilarga ta'lim berishda: "Men o'rgataman, sen o'rgan" qabilidagi eski usullardan voz kechishni taqozo etmoqda. Endi o'quvchi dars jarayonida shunchaki tinglovchi emas, balki faol ishtirokchiga aylanishi lozim. Ma'lumki, "O'zbekiston Respublikasi madhiyasi" ni tinglash va kuylash umumiy o'rta ta'lim maktablarining barcha sinflari dasturiga kiritilgan. Ayniqsa, yuqori sinf o'quvchilaridan Davlatimiz madhiyasini makammal va bekami ko'st kuylab bera olishlari talab etiladi. Mavzuni puxta o'zlashtirish maqsadida, biz dastlab, VII sinf o'quvchilari bilan shu borada suhbat o'tkazdik. Suhbat asnosidagi savollar

o'quvchilar e'tiboriga havola etildi. Savollar: Davlat madhiyasi boshqa savollardan nimasi bilan farq qiladi? Uni qay darajada ijro etishadi? Madhiyamiz kuylanganda biz qanday tuyg'ularni xis etamiz? mazkur savollarga javob olish uchun ketma-ketlikda tushuntirish ishlari olib borildi. O'quvchilar tomonidan xar bir savolga to'liq va ravon javoblar olingandan so'ng, musiqa madaniyati haqida tushuncha va qo'shimcha ma'lumotlar berib o'tildi.

Musiqa erkinlik beradi: siz qo'shiq aytishingiz, oyoqlaringiz va qo'llaringiz bilan sakrashingiz, dam olishingiz mumkin. Bolalar bir xil qo'shiqlarni kuylashni yaxshi ko'radilar: shunday qilib, takrorlash orqali til va matematikaning asoslari qo'yiladi. Musiqa go'zal va bolani rivojlantirishi hech kim bahslashmaydi. Ammo bolalarni musiqaga qanday o'rgatish haqidagi qarashlar boshqacha. Ushbu sharhda Suzuki, kodali va Orfaning mashhur usullari mavjud.

Musiqa psixologiyasida muhim omillardan quyidagilar ijrochilik amaliyotida zarur va chambarchas bog'liq hisoblanadi.

- *Sezgi* – narsa va hodisalarni sezgi a'zolari orqali his qilishning oddiy psixik jarayoni.
- *Diqqat* – ma'lum paytda faoliyatning bir narsaga qaratilganligi.
- *Idrok* – narsa va hodisalarning sezgi a'zolariga bevosita ta'siri orqali tafakkurda aks etishi.
- *Tafakkur* – bilish jarayonining ob'ektiv borliq, voqyelikning inson ongida aks etishining oliy darajasi.
- *Iroda* – maqsadga erishish yo'lida qiyinchiliklarni yengib o'tishga qaratilgan faoliyat.
- *His-tuyg'ular* – bo'layotgan hodisalar tufayli tug'ilgan ichki kechinmalar.
- *Temperament* – psixikaning dinamik namoyon bo'lishiga bog'liq individual xususiyat.
- *Qobiliyat* – ma'lum bir faoliyatni muvaffaqiyatli amalga oshirishning sub'ektiv omili Hisoblanuvchi shaxsning individual xususiyati.

Ko'plab tadqiqotlar shuni tasdiqlaydiki, 30 yildan ortiq vaqt davomida dunyoning turli mamlakatlarida qo'llanilgan kodali usuli ritm tuyg'usini rivojlantiradi, musiqiy savodxonlik, o'qish va hisoblash ko'nikmalariga asos yaratadi.

Kodalining besh yoshgacha bo'lgan bolalar bilan qo'shiq kuylash bo'yicha ba'zi maslahatlari:

1. *Qo'shiqsiz qo'shiq kuylang*
2. *Harakatlar bilan qisqa qo'shiqlarni tanlang*
3. *Qo'shiqlarni takrorlang – bolalar takrorlashni yaxshi ko'radilar*

4. *Tezlikni o'zgartiring*
5. *Har doim bolalarni maqtang*

O'ttiz qo'shiqni o'rganing: siz so'zlarni juda yaxshi bilishingiz kerak, chunki sizning ishonchingiz bolalarga etkaziladi.

Bolalarni bilvosita, o'z-o'zidan o'qitish usulini asoslash M. Montessori pedagogikasining g'ayri tabiiy vazifasini qoldirdi. E. Xiltunen yozganidek, Montessorining "mening usulim: yoqilgan" kitobining rus tilidagi nashriga muqaddima muallifi chalib o'rgan": "bola o'rganayotganini sezmasdan osongina o'rganadi! Har biri jismoniy mashqlar uchun bolalarga taqdim etiladigan didaktik material ikkita narsani o'z ichiga oladi maqsadlar: to'g'ridan-to'g'ri va bilvosita. To'g'ridan-to'g'ri-bu o'z oldiga qo'ygan maqsad bola. Aytaylik, kublardan ingichka pushti minorani yig'ing. A bilvosita –bu pushti minorani ixtiro qilgan professional kattalarning maqsadi, shunday qilib, bola u bilan mashq qilib, sezilmasdan ko'rishni rivojlantiradi, muvofiqlashtiradi harakatlarni o'rganish, diqqatni jamlashni o'rganish va matemni o'rganishga tayyorgarlik ko'rish-ti"¹.

Musiqani tinglash jarayonida idrok etish darajasi tinglovchining umumiy madaniyati va musiqiy tayyorgarlik darajasiga bog'liq, unga to'g'ri proporsionaldir. Musiqiy asarning to'liq va chuqur idrok etilishi, shuningdek, kompozitor va ijrochi mahoratidan ham dalolat beradi. Ana shu tarzda, tinglash jarayoni tinglovchining tarbiyasi, individual qobiliyatlari va tayyorgarligi bilan ajralmas holat deb xulosa qilish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Асафев Б. В. Музыкальная форма как протесс. Л.: Госуд. муз. изд., 1973г., - 24стр.
2. E.Umarov. Estetika T.: "O'zbekiston", 1995y., -210–bet.)
3. B.Azimlv "Yoshlar tarbiyasi va musiqa san'ati" Respublika ilmiy –amaliy konferensiya (O'zDK) 2015 yil 27 fevral.
4. Mizamova Hulkar "Bolalar musiqiy faoliyat turlariga kreativ yondashuv" Metodik qo'llanma– T.:2023.
5. Zokirjon Oripov. Sharq manbashunosligi (X-XI asrlar) T., 2008y. 5-b.
6. Тошматова Р.А. "Ижрочилик санъати тарихи" T., 2011й. 82-83-72-б.

¹ M. Montessori tizimi mahalliy pedagoga yaqindan o'rganish mavzusiga aylandi Geek faqat 20-asrning oxirida, 1917 yilgi inqilobdan keyin uzoq davom etgan rad etishni engib o'tdi, xususan, insonning biologik rivojlanishi jarayonlari, uning evolyutsiyasi, kam baholanishi bilan bog'liq g'oyalar ta'lim jarayonining ijtimoiy shartiligi, undagi o'qituvchining roli.

7. Botirova Xilola Tursunbaevna, The place of music in upbringing of young people. Science and education. Article DOI: <https://doi.org/10.36713/epra6742>
<https://eprajournals.com/IJCM/article/4915>
8. TURSUNBAEVNA, Botirova Xilola. COOPERATION OF TEACHER AND STUDENT ON MUSIC WORK. Erudio Journal of Educational Innovation, [S.l.], v. 7, n. 1, p. 36-47, apr. 2020. ISSN 2302-884X. Available at: <https://erudio.ub.ac.id/index.php/erudio/article/view/341>. Date accessed: 27 may 2022. doi:<https://doi.org/10.18551/erudio.7-1.3>.
9. Tursunbaevna, B. K. (2019). SAMPLES OF ORAL FOLK ART. International Journal of Advanced Science and Technology, 28(15), 559 - 568. Retrieved from <http://serisc.org/journals/index.php/IJAST/article/view/1812>
10. Khilola Tursunbaevna Botirova. EPRA International Journal of Environmental Economics, Commerce and Educational Management. PERFORMANCE AND ART. DOI: 10.36713/epra0414 | ISI I.F Value: 0.815 | SJIF Impact Factor (2021): 7.743 ISSN: 2348 – 814X Volume: 8 | Issue: 5 | May 2021
11. Tursunbaevna, Botirova K. "The Importance of Aesthetic Education in the Formation of Performance and Creative Skills of Students in Music Lessons in Secondary Schools." JournalNX, vol. 7, no. 05, 2021, pp. 69-72, doi:10.17605/OSF.IO/9CQSF. [15.] Botirova Khilola Tursunbaevna. A NEW APPROACH TO VOCAL-CHORAL SKILLS. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal Year : 2021, Volume : 11, Issue : 4 First page : (1638) Last page : (1654) Online ISSN : 2249-7137. Article DOI : 10.5958/2249-7137.2021.01288.X
12. Botirova.X. The practice of applying pedagogical technologies in the learning process to playing the Chang instrument Society and innovations Journal home page: <https://inscience.uz/index.php/socinov/index> 2181-1415/© 2021 in Science LLC. This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)
13. Botirova Xilola Tursunbaevna. (2021). TEACHER AND STUDENT WORKING IN COLLABORATION ON MUSIC. CENTRAL ASIAN JOURNAL OF ARTS AND DESIGN, 2(4), 26-38. Retrieved from <https://cajad.centralasianstudies.org/index.php/CAJAD/article/view/55>
14. Botirova Xilola Tursunbaevna 2020. Methods for improving thoretical knowledge of music of elementary school students. International Journal on Integrated Education. 3, 4 (Apr. 2020), 4-10. DOI:<https://doi.org/10.31149/ijie.v3i4.335>.
15. E. Umarov, R. Karimov, M. Mirsaidova, G. Ayxodjayeva T.: “Sharq”, 2004y.? - 15-bet).